

Asia: VN/24866/2022

Lausuntopyyntö sähköisen viestinnän palveluista annetun lain muutoksenhakusäännösten muutostarvetta koskevasta arviomuistioluonnoksesta

Lausunnonantajan lausunto

1. Haluatteko täydentää tai korjata arviomuistion kuvausta SVPL:n muutoksenhakumenettelyjen nykytilasta? Huomionne voivat liittyä sovellettavaan lainsäädäntöön, kokemuksiinne tai tietoihinne SVPL:n muutoksenhakumenettelyistä tai esimerkiksi arviomuistiossa esitettyihin tietoihin sidosryhmien taustakyselyyn esittämistä näkemyksistä.

Pyydettyä lausuntona Suomen Asianajajaliitto (jäljempänä "Asianajajaliitto") esittää sähköisen viestinnän palveluista annetun lain muutoshakusäännösten muutostarvetta koskevan arviomuistioluonnoksen (jäljempänä myös "arviomuistio", "muistio" ja "arviomuistioluonnos") johdosta seuraavaa.

Yleisesti

Oikeudellisen muutoksenhaun osa-alueella on perustellusti tarve jatkuvasti tehdä arviointia siitä, millaiset muutoksenhaku- ja valitusjärjestelmät takaavat parhaat lopputulokset sekä prosessitehokkuuden ja oikeudenmukaisuuden että oikeusvarmuuden puolesta.

Hallitus on jo aiemmin antanut esityksensä (HE 93/2022), jonka perusteella tiettyjen lakien osalta muutoksenhakusäännöksiä muutettiin siten, että viranomaisten hallintopäätöksistä valitettaisiin hallinto-oikeuteen suoraan korkeimpaan hallinto-oikeuteen valittamisen sijasta. Nämä muutoslait tulivat voimaan 1.3.2023. Näiden lakimuutosten ulkopuolelle jäi kuitenkin joitakin erityislakeja. Näihin erityislakeihin kuului muun muassa sähköisen viestinnän palveluista annettu laki (917/2014, jäljempänä myös "SVPL"). SVPL:n poisjättämistä lainsäädäntöhankkeesta perusteltiin muun muassa sillä, "ettei SVPL:n muutoksenhakusäännösten arvioiminen ja mahdollinen muuttaminen sovellu

oikeusministeriön hallituksen esityksen alaan, koska esityksen lakimuutokset oli arvioitu luonteeltaan ja vaikutuksiltaan teknisiksi. Liikenne- ja viestintäministeriö katsoi muun muassa, että SVPL:n suoraan valitustiehen liittyvät viranomaispäätökset edellyttävät valituksen kiireellistä käsittelyä eikä muutoksessa siten olisi kyse vain muutoksenhaun teknisestä siirrosta tuomioistuimelta toiselle." (Arviomuistio, s. 3)

Asianajajaliitolta on nyt pyydetty lausuntoa SVPL:n muutoksenhakusäännösten muutostarpeen arviomuistioluonnoksesta. Tämä lausunto annetaan arviomuistioluonnoksessa esitettyjen kysymysten perusteella.

1. Haluatteko täydentää tai korjata arviomuistion kuvausta SVPL:n muutoksenhakumenettelyjen nykytilasta? Huomionne voivat liittyä sovellettavaan lainsäädäntöön, kokemuksiinne tai tietoihinne SVPL:n muutoksenhakumenettelyistä tai esimerkiksi arviomuistiossa esitettyihin tietoihin sidosryhmien taustakyselyyn esittämistä näkemyksistä.

Kuten muistiossa todetaan, oikeus asianmukaisiin ja tehokkaisiin oikeuskeinoihin on turvattu sekä kansallisesti Suomen perustuslaissa että kansainvälisissä oikeuslähteissä, kuten Euroopan ihmisoikeussopimuksessa ja Euroopan unionin perusoikeuskirjassa. Nämä oikeuslähteet muodostavat perustan oikeussuojakeinoille ja tehokkaan oikeusturvan toteutumiselle.

Varmistettaessa oikeusturvan toteutumista tämänhetkisessä hallintopäätösjärjestelmässä on muistion mukaan havaittavissa ainakin seuraavat vaiheet (Muistio, s. 6–7):

- Ex ante -toimet kuten hallintoasian käsittelyä koskeva sääntely
- Hallintopäätös
- Oikaisuvaatimus hallintopäätöksen antaneessa viranomaisessa
- Valitus hallintoasiaa koskevassa oikeudenkäynnissä
- Mahdolliset kansainväliset tuomioistuimet ja lainkäyttöelimet

Näin ollen suoran valitustien omaavien päätösten osalta on esillä vähintään viisi instanssia, jotka muodostavat oikeusturvan toteutumisen varmistavan järjestelmän. Arviomuistio tuo tämän esiin asianmukaisesti, mutta jättää mainitsematta, että joidenkin hallintopäätösten osalta tuomioistuinprosessikin voi sisältää useampia kuin yhden oikeusasteen. Niiden hallintopäätösten osalta, joita voidaan käsitellä useammassa oikeusasteessa muutostenhakusäännösten niin salliessa, nousee yllä mainittujen oikeusturvan varmistavien vaiheiden määrä jopa kuuteen. Asianajajaliiton näkemyksen mukaan olisi perusteltua yleisen oikeusturvan toteuttamisen yleiskuvan muodostamiseksi, että tämä tuotaisiin selkeämmin esiin arviomuistion luvussa 2.1. Lisäksi

muistiossa tuodaan esiin EU-oikeuden roolin oikeusjärjestelmässämme. Muistiossa olisi kuitenkin perusteltua alustaa EU-oikeuden käsittelyä kansallisen lainsäädännön ja EU-oikeuden välisellä suhteella. Tämä toisi kyseiseen kohtaan koherentimman yleisilmeen ja luonnollisemman siirtymän EU-oikeuden käsittelyyn.

Muistio jatkaa oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annettuun lakiin (808/2019, jäljempänä "HOL") perustuvan yleistä hallintopäätöksiä koskevan muutoksenhakujärjestelmän käsittelyä sivulle 9 asti. Vasta tämän jälkeen muistio siirtyy käsittelemään SVPL:n muutoksenhakusäännöksiä.

SVPL:n muutoksenhakusääntelyn osalta muistiossa tuodaan asianmukaisesti esiin kyseisen lain erityinen luonne eräänlaisena useat EU-säädökset implementoivana ja useat aiemmat lait yhteen kokoavana sääntelyratkaisuna. Muistiossa havainnollistetaan hyvin se, että SVPL:n nojalla annetut päätökset ovat tyypiltään erilaisia ja siksi niitä koskevat tämän vuoksi eri muutoksenhakumenettelyt. Muistiossa olisi kuitenkin perusteltua avata luku 2.2.2. toistamalla yhdellä lauseella syy, miksi HOL:n muutoksenhakusääntelyn ei säädetty koskevan myös SVPL:n nojalla annettuja päätöksiä.

Sivulla 9 ja 10, "Oikaisumenettely"-otsikon alla olevan kappaleen osalta muistio avaa ainoastaan SVPL 342 §:n mukaiset päätökset, mutta viittaa silti SVPL 345 §:ssä tarkoitettuun suoran valitustien piiriin kuuluihin päätöksiin niitä enempää avaamatta. Tämä tuo esiin hyvin oikaisumenettelyn piiriin kuuluvat päätökset, mutta jättää epäselväksi, mitkä päätökset kuuluvat suoran valitustien piiriin. Tätä voitaisiin selkeyttää lisäämällä muistioon ennen "Oikaisumenettely"-otsikkoa listaus, tai allakin mainittu taulukko, kunkin säännöksen piiriin kuuluvista päätöksistä.

Tällä hetkellä SVPL:n piiriin kuuluvien päätösten valitusjärjestelmä on kolmijakoinen. Osa päätöksistä etenee valitustieltään hallinto-oikeuteen, osa markkinaoikeuteen ja osa korkeimpaan hallinto-oikeuteen. Selkeyden vuoksi muistioon olisi perusteltua lisätä taulukko, josta on mahdollista selkeästi ja nopeasti hahmottaa, mitkä SVPL:n nojalla tehdyt päätökset kuuluvat minkäkin valitustien piiriin.

SVPL:n nojalla annettujen päätösten jälkeen muistio siirtyy käsittelemään lakia oikeudenkäynnistä markkinaoikeudessa (100/2013, jäljempänä "MOL"). MOL:n käsittelyn jälkeen muistio siirtyy loogisesti käsittelemään syitä, joiden vuoksi suora valitustie on perusteltua.

Luvussa 2.4.1 käsitellään valitusmääriä. Niiden liikenne- ja viestintäministeriön päätöksiin kohdistuvien valitusten osalta, jotka ovat edenneet hallinto-oikeuden kautta korkeimpaan hallinto-oikeuteen, on selkeästi määritelty valitusten määrä sekä seurantajakso. Muistio tuo esiin Liikenne- ja viestintäviraston Digitaalisten yhteyksien osaamisalueen ja Kyberturvallisuuskeskuksen ylläpitämän yhteisen, epävirallisen muutoksenhaun seurannan osalta, että 38 päätöstä on käsitelty hallinto-oikeudessa ja 30 on käsitelty joko jatkovalituksina tai suoraan korkeimmassa hallinto-oikeudessa. Muistio ei kuitenkaan määrittele, kuinka moni näistä valituksista on suoran valitustien piiriin

kuuluvia päätöksiä ja kuinka moni on edennyt korkeimpaan hallinto-oikeuteen hallinto-oikeuden kautta. Korkeimmalta hallinto-oikeudelta saaduissa tiedoissa aikajänteeksi määritellään 1.10.2012–30.9.2022, mutta valituslupa-asioiden määrä on korkeimmalta hallinto-oikeudelta saatujen tietojen mukaan 59. Muistiossa jätetään lukijan pääteltäväksi, mikä suhde kaikkien yllä mainittujen määrien välillä on. Tätä määrällistä ja aikajänteellistä kuvausta olisi asian kokonaisvaltaisen ymmärtämisen kannalta perusteltua tarkentaa ja selkeyttää. Tällöin muistio antaisi tosiasiallisesti kattavan ja oikean kuvan valituslupa-asioiden määrästä tietyllä aikajänteellä.

Luvussa 2.4.2 toiseksi viimeinen kappale käsittelee valituslupamenettelyn merkitystä valitusprosessin kokonaiskestoon ja viimeinen kappale valituslupamenettelyn olemassaolon vaikutusta valitushalukkuuteen verkkotunnusasioissa. Kappaleet eivät kuitenkaan ole niinkään kuvauksia, kuten pääluvun otsikosta voisi päätellä, vaan ne sisältävät arvioita elementtejä, ja sen vuoksi ne olisi perusteltua siirtää esimerkiksi lukuun 3.3 tai 5.

2. Haluatteko täydentää tai korjata muistossa esitettyä arviota SVPL:n muutoksenhakumenettelyjen nykytilasta?

Muistio nostaa perustellusti esiin sen, että on ennen kaikkea tarpeen arvioida eri järjestelmien mahdollistamaa käsittelyaikojen kohtuullisuutta. Muistio tuo esiin myös sen, että kiireelliseksi säätämistä on pidetty tarpeellisenä. Suoran valitustien käsittelyn osalta muistio tuo asianmukaisesti esiin sen, että valitusasioiden käsittelyajoissa on tapahtunut muutoksia viimeisen kuuden vuoden aikana ja että arviointi muutoksenhakujärjestelmästä SVPL:n alla on tarpeen suorittaa uudestaan.

Sivulla 22 kiinnitimme huomiota kirjoitusvirheeseen "SVLP".

Asian käsittely etenee luontevasti eri valitusteiden käsittelyllä. Muistio jättää hallinto-oikeuteen ohjatun valitustien käsittelyn perustellusti liiemmin käsittelemättä. Käsiteltäessä valitustietä markkinaoikeuteen, muistiossa käytetään yksittäisiä lauseita omina kappaleinaan. Näiden yhdistäminen yhteen samaan kappaleeseen asianmukaisella tavalla olisi perusteltua tekstin selkeyttämiseksi.

3. Haluatteko täydentää tai korjata muistiossa esitettyjä arvioita lainsäädännön muutostarpeista?

Muistiossa olisi perusteltua pyrkiä määrittelemään ne konkreettiset toimet, jolla valitusprosessien kestoa voitaisiin vähentää nykyisestä noin kolmesta vuodesta. Nyt muistio määrittelee ainoastaan sen teoreettisen mahdollisuuden, että valitusprosessien kestoa voidaan lyhentää sen perusteella, että viestintämarkkina-asia veisi asian esittelijältä tällä hetkellä noin yhden vuoden työpanoksen (muistio, s. 30). Tältä osin muistiossa kuitenkin jätetään avoimeksi ne konkreettiset toimet, jotka tosiasiallisesti lyhentäisivät käsittelyaikaa.

Ottaen huomioon käytännön kokemuksen perusteella jopa samassa yksittäisessä hallintotuomioistuimessa ilmenneet yksittäisten tapausten poikkeukselliset käsittelyajat (sekä nopeuden että hitauden osalta) olisi perusteltua myös oikeudenhoidon yhdenmukaisuuden tavoitteen sekä hallinnon asiakkaiden yhdenvertaisuuden huomioiden lisätä muistioon arvio ja linjaukset siitä, miten tähän ongelman ulottuvuuteen voitaisiin vastata.

4. Mikä muistiossa esitetty toteutusvaihtoehto on mielestänne toimivin? Minkä vuoksi?

Pitkien käsittelyaikojen johtuessa koko tuomioistuinjärjestelmää rasittavasta resurssipulasta (muistio, s. 31), valitusasioiden uudelleenallokointi ei välttämättä tuota toivottuja lopputuloksia. Resurssipulan koskiessa koko tuomioistuinjärjestelmäämme on myös perusteltua olettaa, että suoran valitustien piiriin kuuluvien päätösten muutoksenhakumenettelyn siirtämisellä muille oikeusasteille ei saavutettaisi toivottua oikeusturvan tason varmistamista, vaan vaikutukset voivat mahdollisesti kohdistua negatiivisesti muiden kuin kyseisten asioiden käsittelyaikoihin.

Lisäksi muistiossa esiin tuotu argumentti lisäportaan valitusprosessin kestoa tosiasiallisesti lisäävästä vaikutuksesta on otettava huomioon (Muistio, s. 31). Tällä hetkellä suoran valitustien piiriin kuuluvien päätösten osalta on perusteltua olettaa, että osapuolet kuitenkin hakevat valituslupaa korkeimpaan hallinto-oikeuteen.

Vaikka valituslupajärjestelmä lyhentäisi tältä osin yleisesti ottaen valitusprosessien ajallista kestoa, yksittäisen valitusprosessin kesto voisi mahdollisesti pidentyä tämän johdosta. Tapausten edetessä korkeimpaan hallinto-oikeuteen on alemman oikeusasteen lisääminen käytännössä siis vain ylimääräinen lisäporras. Lisäporras saattaa tosiasiallisesti pidentää valitusasioiden kokonaiskäsittelyaikaa, jos valitusasiat täyttävät valituslupaperusteet. Tämä puolestaan olisi omiaan heikentämään olennaisesti oikeusturvan toteutumista. Asianajajaliiton näkemyksen mukaan muutostarvetta arvioitaessa tulisikin ottaa huomioon, kuinka useasti muistiossa ongelmallisiksi tunnistetuissa päätöksissä valituslupaperusteet täyttyisivät. Valituslupaperusteiden täyttyessä suurimmassa osassa tapauksia, on vaarana, että alemmasta oikeusasteesta syntyy tosiasiaassa vain kokonaiskäsittelyaikaa pidentävä lisäporras.

Jos lainsäätäjä päätyisi järjestelmään, jossa nykyään suoran valitustien alaisista päätöksistä valitetaankin korkeimman hallinto-oikeuden sijaan alempaan oikeusasteeseen, tulee ottaa huomioon myös esitetty arvio alempien oikeusasteiden resursseista ratkaista tapaukset. Huomioon tulee myös ottaa se, että alemmalla oikeusasteella tulee olla asiaankuuluva kompetenssi ja asiantuntemus ratkaista asiat (muistio, s. 31). Samoin muistiossa todetaan että "Valitusprosessin kesto voisi lyhentyä, jos ensimmäisen asteen valitusinstanssilla olisi nykyistä enemmän resursseja SVPL 345 §:n mukaisten asioiden käsittelyyn ja se perehtyisi valitusasioihin yhtä hyvin kuin KHO nykyisessä muutoksenhaussa eikä jatkovalituksia tehtäisi." (Muistio, s. 37). Näin ollen tällaista valitusjärjestelmää laadittaessa tulee varmistaa, että mahdollisessa kaksiporraisessa järjestelmässä myös ensimmäisellä oikeusasteella on tarvittava ammattitaito ja perehtyneisyys valitusasioihin. Tämä vaatii puolestaan koulutukseen ja tietotaidon ylläpitämiseen tarvittavat resurssit.

Ottaen erityisesti huomioon EU-sääntelyn kehityksen, sekä normiston laajuuden että monimutkaisuuden osalta, on ilmeistä, että myös resurssien osaamiseen kohdistuu entistä merkittävämpiä vaatimuksia. Esimerkkinä voidaan Asianajajaliiton näkemyksen mukaan pitää hallintotuomioistuimien tietosuojasaamisen riittämätöntä tasoa.

Lisäksi tulee ottaa huomioon se, että jos alemmassa oikeusasteessa havaitaan tapauksen sisältävän seikkoja, joiden perusteella se tulee todennäköisesti päätyään seuraavaan valitusasteeseen, voi tällä olla käytännössä syntyneiden vaikutelmien osalta alemmaa oikeusastetta passivoiva vaikutus asiaan perehtymiseen ja sen ratkaisemiseen. Ajoittainen ongelma on käytännössä ilmennyt siten, että alempi oikeusaste on saattanut perustella ratkaisunsa vain ylimalkaisella tasolla tai jättänyt jopa ratkaisun olennaisin osin perustelematta tämän kaltaisissa asioissa.

Suoran valitustien pysyttäminen on muistion mukaan myös alan toimijoiden ja viranomaisten näkökulmasta toimiva ratkaisu, jolla ei arvioida olevan vaikutuksia viestintämarkkinoiden, viranomaisten, kuluttajien tai tuomioistuintenkaan näkökulmasta. Mikäli suorasta valitustiestä kuitenkin jostain syystä päädytään luopumaan, on perusteltua säätää muistion luvun 4.5 mukaisesta valitusteiden jakamisesta sekä hallinto- että markkinaoikeuden välille. Perusteet valitusasioiden ohjaamiselle markkinaoikeudelle löytyvät kattavasti luvusta 4.4, ja näitä voidaan käyttää myös perustelamaan luvun 4.5 mukaista järjestelmää.

Yleispalveluyritysten nimeämisasioiden valitusten osalta valitustie olisi muistion luvun 4.5 mukaisesti perusteltua pitää hallinto-oikeutena. Perusteena tälle on se, että nykyäänkin yleispalveluvelvoitteisiin liittyvistä yksittäistapauksia koskevista Liikenne- ja viestintäviraston valvontaratkaisuksista valitetaan hallinto-oikeuteen (Muistio, s. 35). Näin ollen hallinto-oikeuksilla on jo liittymäkohta yleispalveluyrityksiin liitännäisiin valitusasioihin. Tältä osin on huomattava myös, että viimeisen 10 vuoden aikana yleispalveluyrityksen nimeämispäätöksestä ei ole valitettu suoran valitustien kautta (Muistio, s. 28). Näin ollen voidaan perustellusti olettaa yleispalveluyrityksen nimeämispäätösten valitusasioista johtuvan työtaakan olevan hallinto-oikeuksille vaikutukseltaan erittäin minimaalinen.

5. Tunnistattekko muita kuin muistiossa esitettyjä toteutusvaihtoehtoja?

Emme tunnista muita kuin muistiossa esitettyjä toteutusvaihtoehtoja.

6. Miten arvioisitte valituslupajärjestelmän merkitystä (eri toteutusvaihtoehdoissa)? Tulisiko valituslupamenettelyn laajentamista harkittaessa huomioida muita kuin muistiossa käsiteltyjä tekijöitä?

Mikäli suorasta valitustiestä päädytään luopumaan, on Asianajajaliiton näkemyksen mukaan perusteltua noudattaa HOL:n pääsäännön mukaista valituslupamenettelyä tapauksen edetessä korkeimpaan hallinto-oikeuteen asti. Tilanteessa, jossa nykyisten suoran valitustien piiriin kuului päätöksiin voitaisiin valittaa edelleen korkeimpaan hallinto-oikeuteen ilman valituslupamenettelyä, asian käsittely etenisi todennäköisesti pääsääntöisesti aina korkeimpaan hallinto-oikeuteen. Tämä

johtaisi siis asian käsittelyyn käytännössä aina kahdessa oikeusasteessa, joka puolestaan mahdollisesti pidentäisi asian käsittelyn kokonaiskestoa.

Lisäksi muistiossa tuodaan esiin se, että valituslupaprosessi voi yleisesti ottaen lyhentää valitusprosessien kokonaiskestoa, mutta yksittäinen valitusprosessi voi pidentyä. Tämän osalta on kuitenkin huomioitava se, että resurssiongelmien koskiessa koko tuomioistuinjärjestelmää, on melko vaikea arvioida, miten valitusteiden muutokset vaikuttaisivat valitusprosessin kokonaiskestoon (Muistio, s. 31). Näin ollen on mahdollista, että kaksipuolainen valitusprosessi voisi yleisestikin ottaen pidentää valitusprosessin kestoa.

Valituslupajärjestelmän mahdollinen käyttöönotto tulisi tehdä siten, että sillä on tosiasiallinen vaikutus prosessin kokonaiskeston lyhenemiseen. Muistiossa todetaan, että "Liikenne- ja viestintäministeriölle esitettyjen tietojen mukaan valituslupa-arviointia ja valituksen kohteena olevan asian arviointia on kuitenkin käytännössä usein ollut vaikea erottaa toisistaan, jolloin KHO on tehnyt päätöksen valituslupan myöntämisestä vasta pääasiallisen yhteydessä. Nopeat valituslupapäätökset ovat olleet harvinaisempia." (muistio, s. 37). Näin ollen on vaarana, että kaksipuolaisen valitusjärjestelmän implementointi valituslupamenettelyineen ei tosiasiallisesti lyhentäisi tarpeellisella tasolla valitusprosessien kokonaiskestoa.

Emme tunnista muita kuin muistiossa käsiteltyjä tekijöitä, jotka tulisi ottaa huomioon harkittaessa valituslupamenettelyn laajentamista.

7. Puuttuuko muistiosta toteutusvaihtoehtojen olennaisia vaikutuksia tai vaikutukset jonkin kohderyhmän kannalta?

Emme tunnista puutteita liittyen toteutusvaihtoehtojen olennaisiin vaikutuksiin tai vaikutuksiin jonkin kohderyhmän kannalta.

8. Tarvittaisiinko mielestänne jostakin asiasta tarkempia tietoja toteutusvaihtoehtojen tai niiden vaikutusten arvioimiseksi? Mitä lisätietoja mielestänne tarvittaisiin?

Pohdittaessa tiettyjen valitusasioiden käsittelyn siirtämistä markkinaoikeudelle, olisi Asianajajaliiton näkemyksen mukaan tärkeä tutkia valitusasioiden käsittelyn vaikutus muiden markkinaoikeudessa käsiteltävien asioiden käsittelyn kokonaiskestoon. Samoin tulisi toimia hallinto-oikeudessa käsiteltävien muiden asioiden osalta, jos valitusasioiden käsittely siirrettäisiin tällä hetkellä suoran valitustien piirissä olevien päätösten osalta hallinto-oikeudelle.

9. Haluatteko täydentää arviomuistion huomioita viranomaisen tai muutoksenhakutuomioistuimen päätösten täytäntöönpanosta

Emme havaitse täydennettävää liittyen viranomaisen tai muutoksenhakutuomioistuimen päätösten täytäntöönpanoon.

10. Onko teillä muita huomioita tai kommentteja arviomuistioon tai SVPL:n muutoksenhakumenettelyihin?

On välttämätöntä huomata, että valitusprosessin pitkät käsittelyajat voivat olla pitkiä riippumatta siitä, miten eri päätösten valitusprosessit allokoidaan oikeusasteiden välillä. Asianajajaliitto katsoo tämän johtuvan mitä ilmeisimmin koko tuomioistuinjärjestelmän resurssien puutteesta, joka on muistionkin mukaan tuomioistuinviraston vastauksen perusteella merkittävin hallinto-oikeudellisen muutoksenhaun kestoon vaikuttava tekijä tällä hetkellä (Muistio, s. 31). Resurssipuutteen vaivatessa koko tuomioistuinjärjestelmäämme ei asiaa ensisijaisesti tulisi pyrkiä korjaamaan allokoimalla tapausten käsittelyä aliresursoidulta tuomioistuimelta toiselle.

Lopuksi

Edellä esitettyjen huomioiden lisäksi Asianajajaliitto toteaa, että arviomuistioluonnosta voidaan pitää valitusprosessin nykytilaa ja mahdollisia toimintavaihtoehtoja hyvin kuvaavana. Se ottaa huomioon eri toimijat ja kartoittaa mahdolliset vaihtoehtoiset toimintatavat asiaankuuluvalla tavalla. Edellä esille tuodut lisäykset ja korjausehdotukset voivat olla omiaan tarjoamaan muistion lukijalle paremman kokonaiskuvan aiheesta, ja näin ollen toivomme niiden tulevan otetuksi huomioon laadittaessa arviomuistion lopullista versiota.

Enne Heidi
Suomen Asianajajaliitto